

بانک حیل

نگاهی به ادبیت، بزم سفر آخرت

مؤلف

عبدالله موحدی

موحدی، عبدالعلی، ۱۳۵۰ -
بانگ رحیل (نگاهی به آداب تجهیز سفر آخرت) / نویسنده دکتر عبدالعلی موحدی.
ویراستار دکتر علی اکبر امیراقبال. تهران: آفاق، ۱۳۹۶.
۹۶ ص. مصور. - (شناخت های اخلاقی: ۱۵. احکام اسلامی)
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
ISBN 978 - 964 - 8918 - 53 - 3
کتاب نامه: به صورت زیر نویس.

۱. مرگ -- جنبه های مذهبی -- اسلام. ۲. احادیث. ۳. زندگی پس از مرگ -- معاد -- جنبه های قرآنی.

۲۹۷/۴۴

BP ۲۲۲/۲۲/م ۸/۲ ۱۳۹۶

۵۰۰۴۰۶۱

شماره ی کتاب شناسی ملی

نشر آفاق

تهران: خ پاسداران، خ شهید گمنام، جنب جوی خابان ناطق نوری، پلاک ۹ (ساختمان زمرد)،

طبقه ی ۲ - کد پستی ۱۴۶۶۶۶ - ت: ۲۲۸۴۷۰۳۵ - فاکس: ۲۲۸۵۵۹۰۷

@afaghpublic

t.me/afaghpublic

بانگ رحیل

دکتر عبدالعلی موحدی

چاپ اول: ۱۳۹۶ ش، ۲۵۰۰ نسخه

ویراستار: دکتر علی اکبر امیراقبال

طراح جلد: محمدرضا هادوی

حروف چینی و صفحه آرایی: سپاهی

چاپخانه: فرنگار رنگ - صحافی: فرنو

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

حق شرعی و قانونی هر نوع چاپ و تکثیر فقط برای ناشر محفوظ است.

ISBN 978 - 964 - 8918 - 53 - 3

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۸۹۱۸-۵۳-۳

با ارسال پیامک به شماره ی ۰۲۱۲۲۸۴۷۰۳۵ از تازه های نشر اطلاع یابید.

فهرست مطالب

- مقدمه‌ای از استاد ارجمند حاج شیخ صادق فائق ۹
- فرصت را غنیمت شماریم و توشه بگیریم ۱۹
- توصیه به داشتن وصیّت نامه و قبر و کفن ۲۱
- برخی اعمال موجب عاقبت به خیری ۲۲
- برخی اعمال موجب تسهیل سكرات مرگ ۲۴
- برخی اعمال موجب تسهیل سؤال قبر ۲۵
- برخی اعمال موجب تخفیف یا برداشت فشار قبر ۲۶
- یاری در واپسین لحظات ۲۹
- برخی عوامل تسهیل سكرات مرگ برای محتضر ۳۱
- برخی عوامل در امان ماندن محتضر از عدیلة الموت ۳۳

- ۳۵ پاکی حضور
- ۳۷ غسل
- ۳۹ حنوط
- ۴۱ آخرین جامه
- ۴۳ اجزای کفن
- ۴۵ آنچه بر کفن می نویسند یا همراه کفن می کنند
- ۴۷ جریدنداری در کفن (تخضیر)
- ۴۹ همراهی تا منگاه اسی
- ۵۱ آداب تشییع
- ۵۳ آداب تدفین
- ۵۵ آداب پس از تدفین
- ۵۷ دیدار با ساکنان دیار خاموشی
- ۵۹ آداب
- ۶۱ ادعیه و اذکار
- ۶۳ سوره های قرآنی
- ۶۵ پیوست ها و منابع

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ
 يَمَّا بَجِيَ اللَّهُ فِي أَرْضِهِ وَ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ.

مرگ، سرنوشت ما نتوم، می انسان هاست:

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾

این حقیقت گرچه به فرموده رسول خدا ﷺ: «يَقِينًا لَا شَكَّ فِيهِ» است، ولی همان گونه که ایشان تصریح نموده، بیش از هر چیز دیگر همانند امر مشکوک جلوه می کند!

امیرالمؤمنین علیؑ حال عموم آدمیان را این گونه وصف فرموده:

«لَقَدْ غَفَلْنَا عَنِ الْمَوْتِ غَفْلَةً أَقْوَامٍ غَيْرِ نَزِينَ بِهِمْ مُمْ وَ
 رَكْنَا إِلَى الدُّنْيَا وَ شَهَوَاتِهَا رُكُونًا أَقْوَامٍ قَدْ أَيْقَنُوا
 بِالْمَقَامِ.»

«ما همانند آنان که می دانند هرگز مرگ را ملاقات نمی کنند، از یاد مرگ در غفلت افتاده ایم و دل بستگی و اعتماد ما به دنیا نظیر کسانی است که یقین به ماندن و اقامت در دنیا دارند.»

از آیه ی ۲۶ سوره ی ص فهمیده می شود که علت اصلی گم کردن راه حق و گرفتار شدن در دوزخ، نسیان و فراموشی آخرت است:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا

نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ﴾

﴿آنان که راه خدا را گم می کنند عذاب سختی برایشان

است؛ زیرا آنان روز محاسبه (قیامت) را فراموش کردند.﴾

در میان سفارش های پیامبر و امامان معصوم علیهم السلام کثرت ذکر موت

جایگاه ویژه ای دارد و آثار فراوانی برای آن، ذکر کرده اند که از

جمله ی آن، بی رغبت شدن به دنیا و لذات آن است. زمانی که

ابوعبیده ی سدا، ده از یاران مورد وثوق امام باقر علیه السلام بود، از ایشان

درخواست نمود بر آن مرد - دیدنی بیان فرمایید که برایم سودمند باشد،

به او فرمود:

«يَا أَبَاعَبِيدَةَ! أَكْثِرْ ذِكْرَ الْمَوْتِ فَإِنَّهُ لَمْ يَكْثُرْ إِنْسَانٌ ذَكَرَ

الْمَوْتِ إِلَّا زَهَدَ فِي الدُّنْيَا.»

«ای اباعبیده! زیاد به یاد مرگ ، شایسته ییرا هیچ انسانی

نیست که زیاد به یاد مرگ می افتد، مگر این که نسبت به

دنیا زاهد (بی رغبت) می شود.»

برخی می پندارند که یاد مرگ به ویژه آن زمان که فزونی می گیرد، امید

به پیشرفت و آینده ی خوب را از بین می برد و انسان ها را به افرادی

بی نشاط و دل مرده و بدون انگیزه برای فعالیت های مفید مبدل

می سازد. وانگهی کثرت ذکر موت سبب می شود تا انسان نتواند از

لذت هایی که خدا برای بندگانش آفریده بهره ببرد، لذا عقل و شرع

حکم می‌کند برای داشتن انرژی و نشاط کافی از یاد مرگ فاصله بگیریم! این امر سبب شده تا کثیری از افراد از یاد مرگ روی‌گردان باشند.

در حالی که باید دانست یاد مرگ اگرچه به فرموده‌ی رسول خدا ﷺ «هَادُمُ اللَّذَاتِ» است ولی نشاط و انگیزه را برای انجام مایه دینی افزایش می‌دهد. همان‌طور که امیرمؤمنان عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود:

«ه : ذَكَرْتُ بَعْدَ السَّفَرِ اسْتَعَدَّ.»

«ه : پس وری سفر آخرت را در یاد و خاطره‌اش داشته باشم. را آماده (ی این سفر) می‌کند.»

از این رو، چنین انسانی به رسیدن توشه برای آخرت از لذت‌هایی که خدا واجب کرده (مثلاً خوردن غذا و خوابیدن، تا حدی که سلامتی جسم و روان تأمین شود) تنها روی‌گردان نیست، بلکه به نیت انجام وظیفه از آن بهره خواهد برد، و برای کسی استفاده از لذت‌های مستحب (مثل نکاح) نیز جایگاه جدی خواهد داشت.

بله این افراد به دلیل این که شیفته‌ی لذت‌های دنیوی نیستند و بر ابر گناهان - که همه یا اکثر آن به دلیل لذت‌بار بودن، فریبنده‌اند - مقاومت زیادی دارند؛ همان‌گونه که امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود:

«فَأَكْثَرُوا ذِكْرَ الْمَوْتِ عِنْدَ مَا تُنَازِعُكُمْ إِلَيْهِ أَنْفُسُكُمْ»

مِنَ الشَّهَوَاتِ.»

«هنگامی که نفستان شما را به سوی شهوت‌ها و خواسته‌هایش می‌کشاند، یاد مرگ را افزایش دهید.»

همین جا باید یادآوری کنم کسی که از یاد مرگ غافل نیست نه تنها وظایف فردی بلکه تکالیف خانوادگی و اجتماعی خویش را نیز به صورت جدی دنبال می‌کند. زیرا می‌داند که مثلاً رسیدگی به فقرا، دست‌گیری از ضعفا، قضای حوایج مؤمنان، گره‌گشایی از مشکلات مردم، هدایتگری گمراهان، شادکردن اهل ایمان (با انجام دادن اعمال مباح) از بهترین مقرّبات است، لذا با نشاط فراوان، علاقه‌مند به انجام این کارها می‌شود و البته می‌داند که داشتن اخلاص در این مسیر، شرط بسیار پُراهمیتی است. از این رو، پس از انجام این کارها، هیچ تشکری ندارد و در حقیقت، اجر خود را فقط از خدا می‌طلبد.

خانم‌های خانان‌داری که یاد مرگ در دلشان زیاد است، نه تنها از وظایف الزامی خویش نسبت به مسران خودشان غافل نمی‌شوند - زیرا می‌دانند که توان تحمل عقه‌بیت‌توب آن را ندارند - بلکه از انجام وظایف معمول خانه‌داری و نگه‌داری از فرزندان و... به هیچ وجه ضرر نمی‌کنند. زیرا این اعمال اگر با نیت خالص انجام شود، اجر عظیمی برای آنان در پی خواهد داشت.

بله، باید قبول کرد که یاد مرگ انسان را افسرده و بی‌نشاط می‌سازد و می‌کند ولی نسبت به هر لذتی که در آخرت، زیان بار باشد و البته این چیزی است که غافلان از یاد مرگ را چندان خوشایند نیست.

یاد مرگ به روش‌های گوناگون امکان‌پذیر است که از مؤثرترین آن‌ها مواجهه‌ی مستقیم با کسانی است که در آستانه‌ی دیدار با مرگ هستند یا از دنیا رفته‌اند. بدین جهت است که می‌بینیم در احادیث

فراوانی به شرکت در مراسم مرتبط با اموات مثل غسل، کفن و دفن و تشییع توصیه شده است و برای هر یک از این‌ها آدابی معین شده است که همگی در راستای تذکر شرکت‌کنندگان، نسبت به مرگ قرار دارد. به عنوان نمونه، کافی است در سه مورد از توصیه‌های امام زین‌العابدین تأمل کنیم:

۱. وقتی نگاه شما به پیکر میت افتاد بگویید:

هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ

ترجمه: «این همان چیزی است که خدا و پیامبرش به ما وعده داده‌اند و خدا و رسولش راست گفته‌اند.»

البته در زمار ما گروه مردم و چه بسا بسیاری از متدینان با این نوع سفره‌ها نه تنها مأنوس نیستند، بلکه زمانی هم که با این احادیث مواجه می‌شوند برایشان بسیار غریب می‌نماید. آدابی برای مثلاً زیارت اهل قبور دارند که هیچ آیه یا روایتی بر آن دلالت ندارد، مانند گذاشتن تاج گل بر روی جنازه، پَرپَرکردن گل و پاشیدن گلاب بر روی قبر و...

۲. وقتی به تشییع جنازه‌ی مؤمن خوانده می‌شوید سریع‌تر بروید ولی زمانی که به مجالس عروسی دعوت می‌شوید عجله نکنید:

«إِذَا دُعِيتُمْ إِلَى الْجَنَائِزِ فَاسْرِعُوا وَإِذَا دُعِيتُمْ إِلَى الْعَرَائِسِ فَأَبْطِئُوا.»

ترجمه: «اگر دعوت به تشییع جنازه کنید، سریع‌تر بروید و اگر دعوت به عروسی کنید، عجله نکنید.»

حکمت این توصیه چه بسا این نکته باشد که در مراسم تجهیز و تشییع، زمینه‌ی تذکر به آخرت فراهم تر است؛ ولی در عروسی‌ها اسباب غفلت!

۳. با وجود آن که سلام کردن ثواب زیادی دارد ولی توصیه شده که در تشییع جنازه، کوشش برای سلام کردن به یک دیگر نداشته باشید (تا چه رسد به این که با گفت‌وگو پیرامون امور بی حاصل دنیوی و احیاناً غیبت و... وقت یک دیگر را تلف کنید!).

به هر حال، ادا واجب و غیر واجب فراوانی از پیشوایان معصوم علیهم‌السلام در سبب معتبر شیعه درباره‌ی مراحل مختلف احتضار، تشییع، غسل، کفن، حنط کردن، تشییع جنازه، دفن و زیارت قبور اموات نقل شده است که علاوه بر جنبه‌ی مذکور بودن، آثار زیادی را برای آن میّت یا اموات به همراه راه دارد. به عنوان مثال، در پاره‌ای روایات آمده که اگر کسی در زیارت اهل قبور سوره‌ی یس تلاوت نماید، خداوند به مدّت یک روز در قبر آنه تنها از آن میّت، بلکه از همه‌ی اموات مدفون در آن کورستان مرتفع می‌سازد.

از آن جا که بسیاری از اهل ایمان آگاهی چندانی از این آداب ندارند یا به طور کلی از آن در غفلت‌اند و معمولاً فرصت مراجعه به منابع معتبر را هم ندارند و به هنگام مواجهه با موارد فوق نمی‌دانند که به کدام کتاب رجوع کنند، جای یک مکتوب کوتاه، ولی گویا و

سهل التناول برای عموم مؤمنان در این زمینه خالی بود^۱ که اخیراً فاضله‌ی ارجمند سرکار خانم فضلی با همکاری همسر دانشمندشان جناب آقای دکتر عبدالعلی موحدی اقدام به جمع‌آوری این موارد از کتب معتبر روایی یا متون فقهی نموده تا در اختیار آنان قرار گیرد و مورد استفاده واقع شود.

حقیر با مطالعه‌ی این مجموعه بهره‌ی زیادی از آن بُردم. ان شاء الله که ما العه و به ویژه همراه داشتن آن در موقعیت‌های یادشده بتواند برای دیگران نیز ثمرات نیکویی در پی داشته باشد و امیدواریم با دعای خیر و سایه‌ی خاصه‌ی حضرت بقیة الله الأعظم حجة بن الحسن ارواحنا له الفدا این مجموعه در پیشگاه الهی مشکور و مأجور واقع شود و برای این دنیای گمراه‌انگیز قدر برای روز جزا باشد.^۲

۱. کتاب‌های مبسوط‌تری نیز در این زمینه نگاشته شده است که مطالعه‌ی آن مفید خواهد بود. مانند: مجموعه‌ای ۱۲ عنوانی به قلم حجة الاسلام سید مجتبی بحرینی و کتاب "در آستانه‌ی برزخ" نوشته‌ی دکتر اوحدی که در این نوشتار، از زحمات این بزرگواران نیز استفاده شده است.

۲. احکامی که در این نوشتار آمده است تفصیل و تکمله‌هایی دارد که در رساله‌های عملیه قابل پی‌گیری است.